

ارزیابی تأثیر مؤلفه‌های کیفیت محیطی بر الگوهای رفتاری در پارک‌های شهری

مطالعه موردی: پارک مردم همدان

امین لطیفی^۱ - دانش آموخته کارشناسی ارشد برنامه ریزی شهری، دانشگاه آزاد اسلامی، همدان، ایران
حسن سجادزاده - استادیار شهرسازی، دانشکده هنر و معماری، دانشگاه بولوی سینا، همدان، ایران

تاریخ دریافت: ۱۳۹۳/۰۵/۲۶

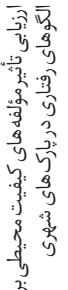
تاریخ پذیرش: ۱۳۹۴/۰۱/۱۶

چکیده:

پارک‌های شهری به عنوان بخشی از فضاهای عمومی در شهرها، نقش مهمی در رفع نیازهای انسانی ایفا می‌کنند. بسیاری از نظریه‌پردازان شهری پارک‌های شهری را به عنوان یکی از اجزای اصلی یک سیستم شهری می‌دانند، زیرا در کنار نقش کارکردی خود باعث افزایش اجتماعی پذیری در فضاهای شهری می‌شوند. بنابراین به منظور پیوایی بیشتر این فضاهای برای برآورده ساختن نیازهای مردم، باید به رفتارهای شکل دهنده این فضاهای توجه کرد و آنها را مورد بررسی قرار داد. از آنجایی که کارایی اغلب پارک‌های شهری درنتیجه عدم انطباق نیازهای کاربران با کیفیت‌های محیطی متناسب با قلمروهای رفتاری، در سطح پایینی می‌باشد، لزوم توجه به برنامه اصولی و مبتنی بر رفتار استفاده‌گنده‌گان در این‌گونه فضاهای، ضروری می‌نماید.

پارک مردم در شهر همدان به عنوان نمونه مطالعاتی این پژوهش انتخاب شده است. هدف از این مطالعه، شناسایی و ارزیابی محرك‌ها والگوهای رفتاری کاربران در قالب نیازهای و کیفیت‌های محیطی در پارک‌های شهری است. پژوهش حاضر، یک تحقیق میدانی با رویکرد توصیفی-تحلیلی است و به دنبال پاسخ به این سؤال اساسی است که، الگوها و قلمروهای رفتاری چه تأثیری در ارتقای کیفیت محیطی در پارک‌های شهری دارند؟ در این پژوهش برای تدوین چارچوب نظری، ابتدا با استفاده از روش اسنادی، ادبیات و مبانی نظری موضوع به تفصیل بیان شده و سپس با تحلیل رویکردهای موجود با تأکید بر الگوهای رفتاری، سعی در استدلال منطقی مباحث و درنتیجه تدوین چارچوب نظری مفهومی برای پژوهش شده است. برای این منظور، علاوه بر تحلیل کیفی فضای شهری مورد مطالعه و بررسی چگونگی رفتارهای شکل گرفته شده در فضا به سبب وجود ویژگی‌های فضایی موجود در آن، به تحلیل کمی شاخص‌ها با استفاده از طراحی پرسشنامه و نقشه‌های رفتاری براساس حجم نمونه و تبدیل یافته‌های کیفی به مؤلفه‌های کمی از طریق نرم افزار SPSS پرداخته شده است. نتایج این پژوهش نشان می‌دهد از سویی نیازهای انسانی نتیجه تأثیر رفتار بر فضا و محیط است و قابلیت محیط، زمینه ساز انجام رفتارهای ارتقای کیفیت محیطی و تأثیر مؤلفه‌های آن بر قلمروها والگوهای رفتاری در پارک‌های شهری صرفاً مفهومی کمی و تکنیکی نبوده، بلکه با مفاهیم کیفی نیز در ارتباط است.

واژگان کلیدی: کیفیت محیطی، الگوهای رفتاری، پارک‌های شهری، پارک مردم همدان.

۱. مقدمه

سرزندگی و پویایی شهرها هستند، با تأکید بر تأثیرات محیطی-رفتاری، در داخل و خارج از کشور انجام شده است. به نظر می‌رسد که تا پیش از جنگ جهانی دوم، تحقیقات علوم رفتاری تأثیر چندانی بر طراحی شهری، معماری و نظریه‌های مرتبط با آن نداشته است. در حوزه تحریبات جهانی، از صاحب نظران مطرح که به بررسی تأثیرات روانی-ذهنی فضاهای شهری بر رفتار مردم توجه نشان داده‌اند و همچنین در رابطه با تأثیرات محیطی-رفتاری به ارائه نظریاتی پرداخته‌اند، می‌توان به کوین لینچ، اروین گافمن، راجر بارکر، اروین آلتمن، آموس راپاپورت، ویلیام وايت، هابرمس، رومدی پاسینی، التمنت، هولولیل و مور، یان گهل و جان لنگ اشاره کرد. از میان صاحب نظران ایرانی، شاخص‌ترین فردی که تمرکز خود را بر روی تأثیرات محیطی-رفتاری قرار داده، حسین بحرینی است. او در کتاب تحلیل فضاهای شهری به ارزیابی کمی و کیفی الگوهای رفتاری استفاده کنندگان از خیابان که از نظری عنصر اصلی فرم شهر است، می‌پردازد. بهنام‌میں زاده نیز در پژوهشی با عنوان "طراحی و الگوهای رفتاری پیشنهادی برای بهسازی پارک‌های شهری" سازگاری و انعطاف‌پذیری مکان رفتاری را از طریق سلسله مراتب نیازهای انسان مورد مطالعه قرار داده است. در پژوهشی دیگر حسن‌علی لقایی و همکارانش، پارک شهر در محله سنت‌کلچ تهران را به عنوان نمونه مورد مطالعه از دیدگاه بهبود کیفیت اکولوژیکی و اجتماعی مورد بررسی قرار داده‌اند. در این پژوهش که با استفاده از روش توصیفی-تحلیلی در دو حوزه جمع‌آوری و تحلیل اطلاعات انجام شده است، شناخت کلیه لایه‌های فیزیکی، بیولوژیکی، اجتماعی، فرهنگی و زیبایی‌شناسی مورد بررسی قرار گرفته و برای بهبود کارکرد اکولوژیکی و اجتماعی پارک، مطالعه در حوزه الگوهای رفتاری استفاده کنندگان از پارک شهر نیز انجام گرفته و بنا بر تحلیل‌های صورت گرفته از طریق جدول SWOT و به منظور رفع نارسانی‌های موجود، اقدام به طرح پیشنهادهایی برای مناسب‌سازی فضای پارک به منظور استفاده تمام گروه‌ها شده است. در جدول (۱) به مؤلفه‌های کلیدی نظریات صاحب نظران و پژوهشگران در این زمینه اشاره شده است.

۳. مبانی نظری

۳.۱ تعاریف

۳.۱.۱ کیفیت محیطی

«کیفیت محیط» را می‌توان یکی از مهمترین دل‌مشغولی‌های دانش طراحی شهری دانست. این امر به گونه‌ای است که بسیاری از نظریه‌پردازان «ارتقای کیفیت محیط» را مهمترین وظیفه فعالیت طراحی شهری می‌دانند (پاکزاد، ۱۳۸۵: ۷۷). در متون نظری برنامه‌ریزی و طراحی شهری، تعریف‌های متعددی از مفهوم کیفیت محیط وجود دارد. این برداشت‌های گوناگون، بر اساس زمینه فکری صاحب نظران یا نحوه انتخاب شاخص‌ها از سوی آنها شکل گرفته‌اند. بنابراین فقدان تعریفی جامع، دقیق و موردن توافق صاحب نظران از مفهوم کیفیت محیط، یا نحوه انتخاب متفاوت شاخص‌ها از سوی آنها در مبانی نظری طراحی شهری خودنمایی

یکی از مباحث مهم در ارتباط با فضاهای عمومی، مفهوم انسان‌شناختی و به دنبال آن رفتارشناسی در فضاهای شهری است. امروزه اanzoatibbi و کاهش تعاملات اجتماعی یکی از مهمترین مشکلاتی است که زندگی اجتماعی ساکنان شهرها را تهدید می‌کند، از این‌رو، نیاز مردم به مکان‌هایی برای تعاملات اجتماعی و رفع نیازهای روانی به یکی از ملزومات زندگی شهری تبدیل شده است. با توجه به اینکه فضاهای عمومی در شهرها، کانون بیشترین ناهنجاری‌های رفتاری هستند و کمتر توانسته‌اند زمینه‌های مناسب را برای سازماندهی نیازها و الگوهای هنجاری و رفتاری مخاطبان خود فراهم آورند، طراحی یک راهبرد کارآمد مدیریت رفتار، از جمله مهمترین نیازهای برنامه‌ریزی و مدیریت شهری برای اینگونه فضاهاست. پارک‌های شهری بخشی از فضاهای عمومی و به طور خاص بخشی از فضاهای سبز عمومی‌اند و اساساً فضاهای سبز عمومی، فضاهایی هستند که بازدهی اجتماعی دارند و عموم مردم از آنها در گذران اوقات فراغت، تفریح و مصاحبت با دوستان و گردهمایی‌های اجتماعی و نظایر اینها استفاده می‌کنند، می‌توان گفت که پارک‌ها علاوه بر دارا بودن جنبه‌های تفریحی و زیست‌محیطی، در ارتباط مستقیم با الگوهای رفتاری باشند. با توجه به عقیده نظریه‌پردازان درباره فضاهای عمومی به عنوان فضاهایی برای تعاملات انسانی، در می‌یابیم که شهر به عنوان ظرفی برای انسان و فعالیت‌هایش محسوب می‌شود.

شهرهای دنیا به دلیل سابقه تاریخی و فرهنگی خود در زمرة شهرهای با توان بالقوه در زمینه فضاهای عمومی از جمله پارک‌های شهری است. پارک مردم به عنوان بزرگترین پارک شهر همدان، کانون حضور بسیاری از شهروندان و مسافران با فرهنگ‌ها و خصوصیات رفتاری مختلف است و از این بابت رفتارهای گوناگونی در آن مشاهده می‌شود. با توجه به اهمیت بُعد رفتاری فضا، این پژوهش سعی دارد تا بر اساس شناخت الگوهای رفتاری کاربران در پارک مردم، نسبت به برنامه‌ریزی به منظور ارتقای کیفیت محیطی پارک‌های شهری و تقویت فضاهای تعاملی از طریق مطالعات رفتاری در محیط به معیارهای اساسی دست یابد و براین اساس پیشنهاد و نتیجه‌گیری نماید. در پژوهش حاضر دو فرضیه مطرح است؛ نخست اینکه به نظر می‌رسد ابعاد کیفیت محیطی در ارتقای الگوهای رفتاری در پارک‌های شهری مؤثر است و دوم اینکه بین میزان تأثیر شاخص‌های کیفیت محیطی مؤثر بر الگوهای رفتاری در پارک‌های شهری به لحاظ متغیرهای جمعیت شناختی (جنس، سن و میزان تحصیلات) تفاوت وجود دارد. در ادامه به تحلیل این فرضیات خواهیم پرداخت.

۲. پیشینه تحقیق

تا کنون پژوهش‌های زیادی در زمینه ارتقای کیفیت فضاهای شهری که مهمترین مکان رویداد تعاملات اجتماعی و سرچشمۀ

۳.۱.۲. الگوهای رفتاری

(الف) الگوهای رفتاری در فضای شهری: فضای شهری در عین دارا بودن ارزش‌های اجتماعی و فرهنگی جامعه، ظرف فعالیت‌های شهری و ضرورت‌های مترتب بر آن نیز محسوب می‌گردد (Aydin, 2003: 5-18).

می‌کند. این امر می‌تواند در نتیجه ارتباط یا همپوشانی این مفهوم با مفاهیم مبهم و پیچیده دیگر همچون کیفیت زندگی، قابلیت زندگی و پایداری باشد (Van Kamp, 2003: 5-18). در جدول (۲) برخی مفاهیم مرتبط با کیفیت محیط بررسی شده است.

جدول ۱- نظریه‌پردازان با تأکید بر تأثیرات محیطی- رفتاری

نظریه‌پرداز	سال	نظریه	مؤلفه‌های کلیدی
کوین لینچ	۱۹۶۰	سیمای شهر	گره- لبه- نشانه- مسیر- حوزه عنابر پنجم‌گانه سازنده سیمای شهر
اروین گافمن	۱۹۶۷	مطالعه رفتار در فضای عمومی	نژدیک شدن انسان‌ها به یکدیگر و تقویت تمایلات اجتماعی
راجر بارکر	۱۹۶۸	قرارگاه رفتاری	فعالیت مستمر، قلمرو محیط، ساختار محیط مکان- رفتار، بازه زمانی
اروین آلتمن	۱۹۷۵	محیط و رفتار اجتماعی	خلوت، فضای شخصی، قلمرو و ازدحام
آموس راپبورت	۱۹۷۷	جنبهای انسان، فرم شهر	موقعیت غیرانفعالی انسان در مقابل محیط جهت‌یابی عابران پیاده در محیط‌های شهری فرهنگ، ادراک، شناخت، بسترهای رفتاری و محیط ساخته شده
ویلیام وايت	۱۹۸۰	زنگی اجتماعی فضاهای شهری کوچک	تأکید بر نقش اجتماعی فضاهای شهری
هابیماس	۱۹۸۰	کنش ایزدی و ارتیاطی	ارتباط انسان با محیط
رومدی پاسینی	۱۹۸۴	مسیریابی در معماری	جهت‌یابی مردم در فضای شهری و توجه به نیازهای ویژه کاربران
التمنت، هولویل و مور	۱۹۸۵	ارزیابی سیمای شهر	بررسی تأثیرات روانی- ذهنی فضاهای شهر بر مردم
یان گهل	۱۹۸۷	زنگی در میان ساختمان‌ها	سه گروه فعالیت در فضای شهری (ضروری، انتخابی و اجتماعی)
جان لنگ	۱۹۸۷	آفرینش نظریه معماری (نقش علوم رفتاری در طراحی محیط)	دریافت آدمی از فضا، تصورات مردم از محیط به عنوان نوعی طرح واره ذهنی
حسین بحرینی	۱۳۷۵ شمسی	تحلیل فضاهای شهری در رابطه با الگوهای رفتاری استفاده‌کنندگان	ارائه ضوابط مناسب طراحی با تحلیل کمی و کیفی فضای خیابان و الگوهای رفتاری استفاده‌کنندگان به ویژه عابران پیاده
بهناز امین زاده و همکاران	۱۳۸۱ شمسی	طراحی و الگوهای رفتاری بیشنهادی برای بهسازی پارک‌های شهری	سازگاری و انعطاف‌پذیری مکان رفتاری از طریق مطالعه سلسله مراتب نیازهای انسان
لقایی و همکاران	۱۳۹۰ شمسی	بازیزدنه سازی پارک شهر در محله سنگلچ با هدف بهبود کیفیت اکولوژیکی و اجتماعی	شناخت کلیه لایه‌های فیزیکی، بیولوژیکی، اجتماعی، فرهنگی و زیبایی‌شناسی والگوهای رفتاری استفاده‌کنندگان

منبع: نگارندهان

جدول ۲- تعریف کیفیت محیطی از دیدگاه محققان و مجتمع بین‌المللی مختلف

تحقیق	مفهوم کیفیت محیط
Lansing and Marans (1969)	یک محیط با کیفیت بالا، حسی از رفاه و رضایت را برای افراد از طریق شاخص‌هایی که ممکن است فیزیکی، اجتماعی و یا نامادین باشد را به همراه دارد.
Porteous (1971)	کیفیت محیطی موضوع پیچیده‌ای است که در بردارنده ادراک انتزاعی، طرز تلقی و ارزش‌هایی است که در بین افراد و گروه‌های مختلف است.
RMB (1996)	کیفیت محیطی ناشی از کیفیت عناصر تشکیل دهنده یک منطقه اما چیزی بیشتر از مجموع عناصر است، کیفیت محیطی ادراک مکان به طور تمام و کمال است. عناصر تشکیل دهنده (طبیعت، فضای باز، زیرساخت‌ها، محیط ساخته شده، امکانات و منابع محیط طبیعی) هر کدام دارای ویژگی‌های خاص خود و کیفیت نسبی هستند.
RIVM (2002); Workshop livability 2002	کیفیت محیطی می‌تواند به عنوان بخش اصلی مفهوم وسیع‌تر «کیفیت زندگی» همانند کیفیت‌های اصلی مانند سلامتی و امنیت در ترکیب با جنبه‌های همچون راحتی و جذابیت تعریف شود.

منبع: (Van Kamp, 2003: 7)

محیط برای خود ساخته ایم (تصویر ۱). از این رو واضح است که فعالیت‌های ما تحت تأثیر این عوامل (محیطی و فردی) می‌تواند اشکال مختلفی به خود بگیرد (پاکزاد، ۱۳۹۱: ۲۲۹). رفتار محصول محیط و تعامل این دو با یکدیگر است. عوامل فیزیکی گوناگون از جمله سرو صدا، آب و هوا و فضاهای محصور شده به طور مدام، در انسان و حرکاتی که ازوی سرمی زند، تأثیر می‌گذارند. این حرکات و واکنش‌ها رفتار نامیده می‌شوند (آلتن، ۱۳۸۲: ۱۱). آنچه در بررسی تعریف رفتار مهم می‌باشد، شامل عوامل فیزیکی (در فضا وجود دارد) و غیرفیزیکی (در خصوصیات افراد وجود دارد) است. در این راستا عوامل فیزیکی با بررسی مفهوم و نظریات فضای عمومی و عوامل انسانی با بررسی نظریات رفتار و الگوهای رفتاری به دست می‌آیند؛ بنابراین باید رفتار را شناخت تا توان به عوامل محیطی و فردی مؤثر در رفتار دست یافت.

۳.۱.۳ انواع رفتار در محیط

الف- رفتار فردی

رفتارهای فردی شامل آن دسته از رفتارهایی هستند که به تنها ای انجام می‌شوند. نکته مهم در مورد این رفتارها این است که این رفتارها به صورت فردی انجام می‌شوند، که ممکن است در خلوت و یا در جمع بروز پیدا کنند. به عبارت بهترحتی می‌توان در میان جمع، رفتاری فردی انجام داد.

ب- رفتار اجتماعی

رفتار اجتماعی، رفتاری است که مستلزم ارتباط بین دو یا چند نفر است، یعنی با وجود حداقل دو نفر انجام پذیر می‌باشد؛ مانند گفتگو کردن، بازی های گروهی و ... این نوع رفتارها نه تنها با فعالیت دو یا چند نفر انجام می‌شوند، بلکه در آنها افراد تحت تأثیر یکدیگر نیز قرار می‌گیرند (پاکزاد، ۱۳۹۱: ۲۳۶).

ج- رفتار فضایی

رفتار فضایی شامل رفتارهایی هستند که در مکان و متأثر از محیط پیرامون انجام می‌شوند. در واقع، در بررسی رفتارهای فضایی نه تنها رفتارین انسان‌ها و رفتارین انسان و محیط، بلکه تأثیرات متقابل انسان و محیط نیز مورد نظر قرار می‌گیرد. چگونگی استفاده ما از محیط فیزیکی اطرافمان در برقراری روابط اجتماعی در حوزه بررسی رفتار اجتماعی انسان در پیوند با محیط فیزیکی مورد بررسی قرار می‌گیرد (Wei et al, 2009: 1).

د- رفتار غیر فضایی

آن دسته از رفتارهایی هستند که در ارتباط بین انسان‌ها به وجود می‌آیند و فارغ از بعد مکانی و شرایط پیرامون مورد بررسی قرار می‌گیرند (پاکزاد، ۱۳۹۱: ۲۵۳).

۳.۱.۴ پارک های شهری

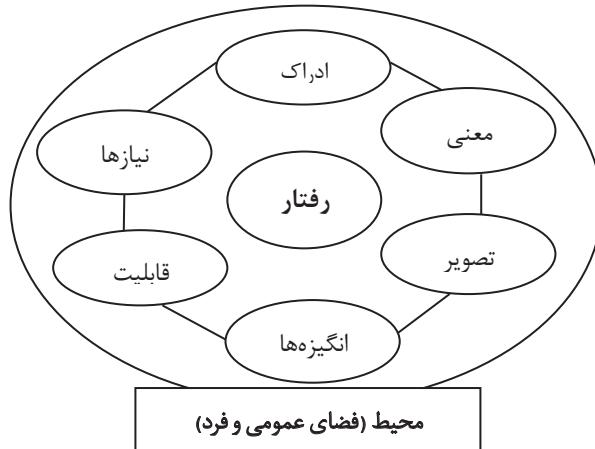
(الف) پارک به عنوان یک فضای عمومی: بی تردید پارک‌های شهری را باید در زمرة اساسی ترین عوامل پایداری حیات طبیعی و انسانی در شهرنشینی امروز به شمار آورد که اگر به صورت صحیحی برنامه‌ریزی شوند، در سالم‌سازی جسم و روح انسان تأثیرات مطلوبی خواهند داشت. پارک‌های شهری به عنوان یکی از مهمترین فضاهای عمومی - خدماتی شهر نقش زیادی در ارتقای شرایط اجتماعی، فرهنگی، اقتصادی و زیست‌محیطی نواحی

and Ter, 2008:190). مطابق با نظر گهله (۱۹۸۷) فعالیت‌های مردم را در فضاهای عمومی می‌توان در سه گروه طبقه‌بندی کرد که هر یک به ویژگی‌های متفاوتی در محیط کالبدی نیاز دارند؛ فعالیت‌های ضروری، فعالیت‌های انتخابی و فعالیت‌های اجتماعی. در حالت کلی فعالیت‌ها سه طیف متفاوت را شامل می‌شوند: دسته نخست فعالیت‌های ضروری را شامل می‌شوند که حالتی کمایش اجباری دارند و تحت هر شرایطی اتفاق می‌افتد و موقع آنها کمترین تأثیرپذیری را می‌نمایند. فعالیت‌هایی مانند رفتن به مدرسه یا سرکار، خرید و سایر فعالیت‌های عمومی و روزمره در این دسته جای می‌گیرند. دسته دوم از فعالیت‌هایی که در فضای شهری انجام می‌شوند را فعالیت‌های گزینشی و انتخابی تشکیل می‌دهند که تنها زمانی صورت می‌پذیرند که تمایل به انجام آنها وجود داشته باشد و زمان و مکان نیز فراهم آورنده زمینه مساعد باشند. فعالیت‌هایی چون پیاده‌روی، نشستن و استراحت در مکان‌های جذاب در این دسته قرار می‌گیرند. دسته سوم فعالیت‌های اجتماعی هستند که بسته به ویژگی‌های فضای شهری طیف گسترده‌ای از روابط متقابل افراد را در بر می‌گیرند. شرایط خاص فضاهای برای ایستادن، نشستن، خوردن، بازی کردن و ... هستند که این فعالیت‌ها را تحت تأثیر خود قرار می‌دهند. هنگامی که محیط از کیفیت پایینی برخوردار باشد، تنها فعالیت‌های ضروری انجام می‌پذیرند، اما در محیط دارای کیفیت بالا، نه تنها فعالیت‌های ضروری انجام می‌شوند بلکه به دلیل وجود شرایط بهتر تمایل برای صرف زمان بیشتری برای این فعالیت‌ها نیز افزایش می‌یابد (Gehl, 1987: 9-14). در جدول (۳) رابطه میان کیفیت فضای پیرونی و میزان وقوع فعالیت‌های پیرون نشان داده است.

ب) الگوهای رفتاری در محیط: رفتار فضایی انسان، در دیدگاه طراحی شهری، مفهومی است که رابطه میان محیط ساخته شده و انسان‌های ساکن در آن را توصیف می‌کند. رفتار فضایی «خوب» شاخص طراحی شهری موفق است، در حالی که رفتار فضایی «بد» می‌تواند شاخص ضایع شدن منابع و دلیل نارضایتی ساکنان باشد (Wei et al, 2009: 1). از آنجایی که روان‌شناسی محیط جایگاه مهمی در مطالعه تعامل میان انسان و محیط دارد، مخالف روش‌هایی است که محیط یا فرادار را به صورت موجودیت جداگانه بررسی می‌کند. از این روابط علم معتقد است، برای درک مشکلات محیطی باید به وابستگی ارتباط توجه کرد (Ekici, 2004: 16). در واقع محیط ظرف و انسان به صورت مظروف مطرح می‌باشد. انسان‌ها به عنوان مظروف در فضا در برخورد با محیط، رفتارهای مختلفی نشان می‌دهند؛ رفتارهایی که می‌توان آنها را بر اساس رویکردهای مختلف دسته‌بندی کرد. براین اساس، در نوع و نحوه انجام رفتار دو عامل بسیار مهم، تأثیرگذار هستند: محیط (اطلاعاتی که از آن به دست آورده‌ایم) و فرد (با تمام ویژگی‌های خود). در عمل پایه و اساس رفتار ما، ویژگی‌های محیط و خصوصیات فردی به صورت توانم است؛ بنابراین رفتار ما برآیندی از نیازها، انگیزه‌ها، قابلیت محیط، ادراک، تصویر ذهنی و در نهایت معنی است که از

جدول ۳- اندازه فعالیت‌ها در فضاهای مساعد و نامساعد شهری. منبع: (Gehl, 1987)

شرطیت مساعد	شرطیت نامساعد	نوع فعالیت
•	•	فعالیت‌های ضروری
•	•	فعالیت‌های انتخابی
•	•	فعالیت‌های اجتماعی

تصویر ۱- عوامل تشکیل دهنده رفتار فرد در محیط - منبع: نگارندگان

بسیار متفاوت باشد. بی روحی و ملالت فضا، اغلب به علت کمبود انواع الگوهای ثابت رفتاری در محیط است. فضاهای سنتی در مقایسه با فضاهای مدرن کمتر با این نقیصه روبرو بوده‌اند (امین‌زاده و افسار، ۱۳۸۲: ۴۷). به عبارتی اگر در یک بستر رفتاری مشخص، در زمان‌های مختلف الگوهای رفتاری دائمی و متفاوتی بروز نمایند، آن محیط به مانند قرارگاهی رفتاری عمل می‌کند (Lang, 1987: 128). روابط اجتماعی و معاشرت عمومی مردم در قرارگاه‌های رفتاری عمومی صورت می‌گیرد. آنان جذب قرارگاهی می‌شوند که توانایی و میل به سازگاری با الگوهای ثابت رفتاری که در آنجا روی می‌دهد را داشته باشند. نکته مهم در نیاز به ایجاد هماهنگی، قابلیت انطباق و سازگاری بین یک الگوی رفتاری با محیط فیزیکی آن است که رفتار در آن به وقوع می‌پیوندد. این ویژگی سبب می‌شود تا برخی مکان‌ها در ارتباط با برخی الگوهای رفتاری مناسب تر بوده و دارای قابلیت بیشتری باشند.

۳.۲. چارچوب مفهومی پژوهش

۳.۲.۱. مؤلفه‌های کیفیت محیطی

در مورد کیفیت تعامل انسان با محیط، سه نظریه روان‌شناسی مطرح شده که شامل نظریه «تعیین‌کنندگی محیطی»، نظریه «امکان‌دهنده‌گی محیطی» و نظریه «احتمال‌دهنده‌گی محیطی» می‌باشند (پورجعفر و همکاران، ۱۳۸۸: ۷۰). دیدگاه تعیین‌کنندگی محیطی برآن است که تغییر در ماهیت محیط‌های جغرافیایی، اجتماعی، فرهنگی و محیط ساخته شده طبیعی یا مصنوعی می‌تواند به تغییر در ادراک و رفتار انسانی منجر شود و انسان تسلیم شرایط محیطی است. در حالی که نظریه امکان‌دهنده‌گی محیطی برآن است که محیط مجموعه‌ای از قابلیت‌های بالقوه برای برخی رفتارها را فراهم می‌سازد و انسان در مقابل محیط صدرصد تسلیم نیست و از انتخاب نسبی برخوردار است. البته قابلیت

شهری دارد. این فضاهای به موازات رشد و متراکم شدن نواحی شهری در جوامع مختلف مورد توجه قرار گرفته‌اند و راهبردهای گوناگونی برای مکان‌یابی و توزیع مناسب آنها در محیط‌های شهری ابداع و به کار گرفته شده است (قربانی، ۱۳۸۶: ۵۴).

(ب) پارک یک «قرارگاه رفتاری»: پارک یک قرارگاه رفتاری است زیرا در فواصل زمانی مشخص الگوهای ثابت رفتاری در آن مشاهده می‌شود. قرارگاه رفتاری و یا یک «مکان - رفتار» عنصری تحلیل کننده برای تحلیل محیط است که برای تشریح کارکردهای اصلی فضاهای معماري و طراحی شهری به کار گرفته می‌شود. این مفهوم، برای اولین بار به وسیله راجر بارکر و همکارانش برای تجزیه و تحلیل محیط اجتماعی، روان‌شناسی کالبدی کودکان ابداع شد. عناصر تشکیل دهنده یک قرارگاه رفتاری به گفته باکر عبارت است از: (۱) فعالیت‌های مستمر و پایدار در یک مکان و یا الگوی پایدار یک رفتار، (۲) قلمرو و یا آرایش سه بعدی محیط یک مکان - رفتار، (۳) ساختار محیط یک مکان - رفتار که حاصل همزیستی بین دو عنصر نخست و دوم است و (۴) وجود یک دوره زمانی.

یک قرارگاه رفتاری یک واحد کوچک اجتماعی است که از تلفیق پایدار یک فعالیت و یک مکان به گونه‌ای حاصل می‌آید تا در فرآیندی منظم بتواند عملکردهای ضروری آن محیط رفتاری را برآورده سازد. باکر معتقد است یک قرارگاه رفتاری به مجموعه ثابتی از فعالیت و مکان گفته می‌شود که یک فعالیت تکراری یا یک الگوی ثابت رفتاری در آن اتفاق بیفتد، طرحی خاص از محیط را دارد و ارتباط مناسبی بین فعالیت تکراری و محیط برقرار نماید که در یک دوره زمانی معین انجام گیرد. یک قرارگاه رفتاری مانند پارک، شخص را قادر می‌سازد تا به مجموعه‌ای از علایق خود دست یابد. این علایق برای افراد گوناگون می‌تواند

در محیط‌های شهری مختلف، افراد و گروه‌های متجانس شهروندان بنا به هدفی که دارند، رفتارهای گوناگونی را از خود بروز می‌دهند. بنا به نظر چپین و بریل، فعالیت هر فرد در فضای اجتماعی فضایی سیستم فعالیت اوست. سیستم فعالیت در قاب عالی شدن فعالیت در طی زمانی خاص برای رسیدن به هدفی خاص است. در سیستم فعالیت، فرد واحدی از رفتار را از خود بروز می‌دهد که اصطلاحاً به عنوان یک اپیسود در مکان خاص شناخته می‌شود. براین اساس دیوید هاویلانه اصطلاح «فضای فعالیت» را مطرح می‌سازد و همان طور که پیشتر اشاره شد، راجر بارکر اصطلاح «قرارگاه رفتاری» را معروفی می‌کند. بارکر الگوهای رفتاری را به شکلی مرتبط با مکان کالبدی همان رفتار توضیح می‌دهد. بارکر از طریق مشاهده رفتار مردم در خارج از آزمایشگاه و در محیط واقعی شهر، قرارگاه‌های رفتاری محیط مصنوع از یک ساختمان گرفته تا یک شهر را علاوه بر اهداف زیبایی شناسانه، به منظور تأمین محیط رفتاری افراد ذی نفع در محیط (فضای فعالیت یا قرارگاه رفتاری) مورد توجه قرار می‌دهد. بر اساس نظریه بارکر، قرارگاه رفتاری به فضایی اطلاق می‌شود که با دو مجموعه عناصر ارتباط دارد: عناصر روان‌شناسی و عناصر غیر روان‌شناسی. عنصر روان‌شناسی ازنظروری به شکل خاصی از رفتار اشاره می‌کند و عنصر غیرروان‌شناسی شامل اشیای مادی است که بروز رفتارهای خاصی را تسهیل می‌کند. مشاهده شده که احتمال بروز رفتاری خاص در یک قرارگاه رفتاری مشخص بیش از احتمال بروز رفتاری دیگر است. چنین احتمال رفتاری به طور مستقیم به درک ما از هویت مکان ارتباط پیدا می‌کند (عباس‌زادگان، ۱۳۸۶).

از طرفی بارکر چنین بیان می‌دارد: «قرارگاه رفتاری دارای دو دسته ویژگی ضروری ساختاری و پویاست. در بخش ساختاری، یک قرارگاه رفتاری شامل یک یا چند الگوی جاری رفتار و محیط و محیطی احاطه کننده و ارتباط هم‌ساختی با رفتار دارد و در بخش پویا اجزای محیط - رفتار یک قرارگاه که هم‌ساخت‌ها نامیده می‌شوند، در میان یکدیگر دارای یک درجه وابستگی هستند که این درجه وابستگی از درجه وابستگی آنها با هم‌ساخت‌های قرارگاه‌های رفتاری دیگر بیشتر است» و سپس به بیان هفت شاخص از این تعریف می‌پردازد: الگوی جاری رفتار، الگوی جاری رفتار و محیط، محیط بر الگوی رفتار احاطه دارد، محیط با الگوی رفتار رابطه هم‌ساختی دارد، اجزای رفتار - محیط هم‌ساخت‌ها نامیده می‌شوند، هم‌ساخت‌های یک قرارگاه رفتاری معین درجه وابستگی تعیین شده‌ای دارند و هم‌ساخت‌های یک قرارگاه رفتاری معین، نسبت به بخش‌های سایر قرارگاه‌های رفتاری، میزان وابستگی بیشتری با خودشان دارند (Barker, 1968:94).

محیط و رفتار و رابطه هم‌ساختی آنها به عنوان مهمترین جزء قرارگاه رفتاری و به تبع آن مهمترین جزء محیط ساخته شده چه در بررسی محیط‌های ساخته شده از منظور رفتاری و چه طراحی محیط با رویکرد رفتاری بسیار دارای اهمیت است. با بررسی منابع متعددی که به بررسی محیط‌های ساخته شده با رویکردهای مختلف، از انسان‌شناسانه تا فرهنگی و بومی پرداخته، مشخص می‌شود که توجه به هم‌ساخت‌ها و دیگر اجزای قرارگاه رفتاری در

محیط الزاماً به رفتاری خاص منجر نمی‌شود، اما اگر قابلیتی در محیط وجود نداشته باشد، قطعاً رفتار محقق نمی‌شود. در این نظریه، محیط امکان و یا محدودیت فراهم می‌سازد و رفتار بر اساس مسائل فرهنگی شکل می‌گیرد (خطبی، ۱۳۹۲:۶۷). اما از دیدگاه احتمال دهنده محیطی، محیط تنها قادر است زمینه و احتمال رویداد رفتاری یا ادراکی خاصی را فراهم نماید و قادر به تعیین قطعی رفتار نیست و بنابراین انسان در انتخاب شرایط محیطی آزاد است. در این نظریه، محیط به دلایل شرایط کالبدی خاص احتمال بروز برخی رفتارها را افزایش می‌دهد، به عبارت دیگر محیط شرایطی ایجاد می‌کند که احتمال بروز برخی رفتارها را نسبت به برخی دیگر افزایش می‌دهد. در اینجا بحث گوناگونی و حق انتخاب پیش می‌آید (عباس‌زادگان، ۱۳۸۴:۸۱).

گلکار (۱۳۸۰:۳۸) معتقد است که کیفیت طراحی شهری را می‌توان به عنوان برآیند سه نیرو (مؤلفه) کیفیت عملکردی، کیفیت تجربی - زیبایشناختی و کیفیت زیست محیطی شهرها در نظر گرفت. مؤلفه «عملکردی» از یک سود برگیرنده تأمین حرکت و دسترسی سهل و مناسب پیاده‌ها و سواره‌ها به مراکز جاذب شهری است و از سوی دیگر، در برگیرنده عملکردهای دیگری همچون تفریح غیرفعال، تماشای مردم و مراسم گوناگون نیز بوده تا ضمن حرکت و دسترسی سهل غنای تجربه فضایی شهر گرددند. مؤلفه «تجربی - زیبایشناختی» با دریافت‌های ادراکی، شناختی و ترجیحات محیطی افراد در قبال فضاهای شهری سروکار دارد. و در نهایت، مؤلفه «زیست محیطی» در بعد خرد آن در برگیرنده مقولاتی همچون تنظیم اقلیم خرد فضاهای شهری است و در بعد کلان دغدغه پایداری زیست محیطی شهری را دارد.

۳.۲.۲. ارتباط بین کیفیت محیطی و الگوهای رفتاری

از الگوهای گوناگونی برای بررسی محیط و رفتار انسان‌ها استفاده شده است. الگوی رفتاری، انسان را موجودی رفتار محور قلمداد نموده است. این رویکرد کنشگرانه بر وابستگی‌های محیطی به متابه عوامل تعیین کننده رفتار تأکید کرده و تلاش می‌کند آنها را شناسایی و در طراحی لحاظ کند. در الگوی بوم‌شناختی، رفتار و محیط چنان در هم تبیه شده که تفکیک آنها دشوار است. رفتار در بستر محیط تعریف‌پذیر است. طبق این رویکرد، محیط ادامه هستی و شخصیت افراد به شمار می‌رود. در واقع افراد عامل تغییر محیط هستند و نه پذیرنده صرف تأثیرات محیطی (خطبی، ۱۳۹۲:۶۷). این رویکرد رابطه انسان را با محیط خود پویا و دائم در حال تغییر می‌داند. طبق این رویکرد، رابطه انسان با محیط در سطوح گوناگون برقرار می‌شود، زیرا تأکید بیش از حد بر یک سطح، فرد را از یک کیفیت نظام‌مند رابطه رفتار و محیط غافل می‌کند. این رویکرد قابلیت پیوند دادن رویکرد مکان محور طراح را با رویکرد فرآیند محور پژوهشگر دارد (آلتمن، ۱۳۸۲: ۹۷). الگوهای رفتاری ناشی از فرهنگ، اعتقادات، عادات، محیط زندگی، قوانین حاکم بر جامعه و خصوصیات فردی است و هر کدام از این شاخصه‌ها به تنهایی یا به همراه سایر عوامل، رفتارهای متفاوت افراد را توجیه می‌کند. در هر حال الگوهای متفاوت رفتاری، محیط‌های خاص خود را برای بروز یا کنترل احتیاج دارند.

محیطی و رفتاری در شکل‌گیری الگوهای رفتاری، شامل برهمکنش عوامل مورد اشاره در بالاست که در چارچوب شاخص‌های رفتاری در محیط قرار دارند. در صورت انطباق این شاخص‌ها می‌توان کیفیت محیطی مورد مطالعه ارتقا و احترام به فضای افزایش داد تا الگوهای رفتاری مثبت تقویت شود و سطح کارابی فضای افزایش یابد. در این راستا با بررسی مفاهیم و نتایج حاصل از مبانی نظری در ارتباط با موضوع مورد مطالعه، پژوهش به سمت تعیین یک چارچوب نظری منسجم هدایت می‌شود. بنابراین این چارچوب، بر مبنای شاخص‌های عوامل کالبدی - فیزیکی و ساختاری، فعالیت، تعاملات اجتماعی در فضا و زیست بوم دسته‌بندی شده و می‌توان دلایل انجام رفتارهای مطلوب و نامطلوب در فضا را بررسی نمود. چارچوب مفهومی به صورت گویا در تصویر(۲) قابل مشاهده است.

۴. روش تحقیق

پژوهش حاضر که در قالب یک مطالعه موردی انجام می‌شود، یک تحقیق میدانی با رویکرد توصیفی- تحلیلی است. در این پژوهش برای تدوین چارچوب نظری ابتدا از روش استنادی استفاده شده است. به این صورت که با مراجعت به کتاب‌ها، نشریه‌ها و سایت‌های مربوطه به وسیله یادداشت برداری و فیش برداری، اطلاعات مورد نظر برای بیان ادبیات موضوع و مفاهیم مورد نظر و همچنین دیدگاه‌ها و رویکردهای مرتبط با سؤال پژوهش گردآوری شده است و سپس با استفاده از روش‌های توصیفی و تحلیلی اقدام به تهیه و تدوین چارچوب مفهومی پژوهش به منظور ارائه پیشنهادها و نتیجه‌گیری نهایی شده است. در بخش اصلی این پژوهش یعنی مطالعه موردی از روش پیمایشی استفاده شده. ابزار گردآوری اطلاعات در این روش، پرسشنامه و همچنین تهیه نقشه‌های رفتاری و مشاهدات میدانی بوده است. با استفاده از مطالعه و اطلاعات گردآوری شده در بخش مبانی نظری، متغیرهای مورد بررسی مشخص شده و سپس برای سنجش هر یک از متغیرها، تعدادی گویه و سؤال تدوین شده است که مجموع گویه‌ها و سؤالات تکمیلی، ساختار پرسشنامه را تشکیل می‌دهند. در تدوین سؤالات پرسشنامه تلاش شد که سؤالات در راستای شاخص‌های به دست آمده در چارچوب مفهومی پژوهش به عنوان ارزیابی تأثیر مؤلفه‌ها و شاخص‌های کیفیت محیطی بر الگوهای رفتاری در پارک‌های شهری طراحی شود و از این طریق شاخص‌ها و زیرشاخص‌های مدنظر پژوهش در قالب سؤالات ملموس و بدون ابهام، از استفاده کنندگان از پارک پرسیده شود و سپس مورد تحلیل قرار گیرد. به عنوان نمونه در مبحث عوامل کالبدی، فیزیکی و ساختاری اقدام به طرح پرسش‌هایی در رابطه با زیرشاخص ارتباطات و دسترسی‌ها گردید؛ به عنوان مثال رضایتمندی استفاده کنندگان از کف پوش‌های پارک به منظور افزایش ایمنی. تعداد پرسشنامه در این پژوهش (براساس حجم نمونه و فرمول کوکران) ۱۰۰ عدد بوده که در تابستان طی سه روز و در ساعت‌های ۱۰ صبح تا ۱۶ بعدازظهر و ۵ عصر تا ۹ شب بین استفاده کنندگان از پارک توزیع شده است. نحوه پاسخگویی به سؤالات،

طراحی با هر رویکردی بسیار مهم است. از این روست که با کردن وجود تقاضا در رضایتمندی‌ها ابراز می‌دارد که یک قرارگاه رفتاری فرد را قادر می‌سازد به رضایتمندی برسد.

۳.۲.۳. شاخص‌های پیشنهادی محیطی - رفتاری در راستای موضوع پژوهش

براساس مطالعات انجام شده و تحقیقات گسترده نگارنده‌گان از یک طرف واستناد به نظریات گوناگون صاحب نظران داخلی و خارجی از طرف دیگرو شرایط کنونی پارک‌های شهری، می‌توان شاخص‌ها و زیرشاخص‌های مؤثر در ارتقای کیفیت محیطی پارک‌های شهری با تأکید بر نقش رفتار و سازماندهی الگوهای رفتاری در نمونه موردی را به صورت زیر ارائه داد:

(الف) عوامل کالبدی، فیزیکی و ساختاری

مجموعه فضایی در قالب کالبد و ساختار، بیشترین تأکید را به ارتباطات فیزیکی و حرکتی به صورت پیاده و سواره دارد، که در واقع این ارتباط فضایی هر یک از عملکردها را سازماندهی می‌کند، بنابراین دسترسی فیزیکی، شناسایی نقاط حرکتی و مکث، شناسایی لبه‌ها، تعیین نقاط و مکان‌های تجمع پذیر یا قرارگاه‌های رفتاری و... در کنار عملکرد هر یک از عناصر موجود در فضا می‌تواند کنیش و واکنش رفتاری را مورد تأیید قرار دهد. بنابراین در پژوهش حاضر، این شاخص شامل دو زیرشاخص ارتباطات و دسترسی‌ها و «کیفیات عینی» می‌باشد.

(ب) فعالیت

ساختار پارک‌های شهری در ارتباط با رفتار، باید در چارچوب فعالیت‌ها و عملکردها، مورد بررسی قرار گیرد. چراکه وجود یا عدم وجود فعالیت‌ها با توجه به عملکرد غالب یک محدوده می‌تواند باعث ایجاد فرصت یا ضعف در فضا شده و در بی آن رفتاری نامتناسب با فضا باعث شکل‌گیری فعالیت‌هایی ناجاشود. در این پژوهش، این شاخص شامل دو زیرشاخص «تنوع فعالیت‌ها» و «وقتی قرارگاه‌های رفتاری - فعالیتی» می‌باشد.

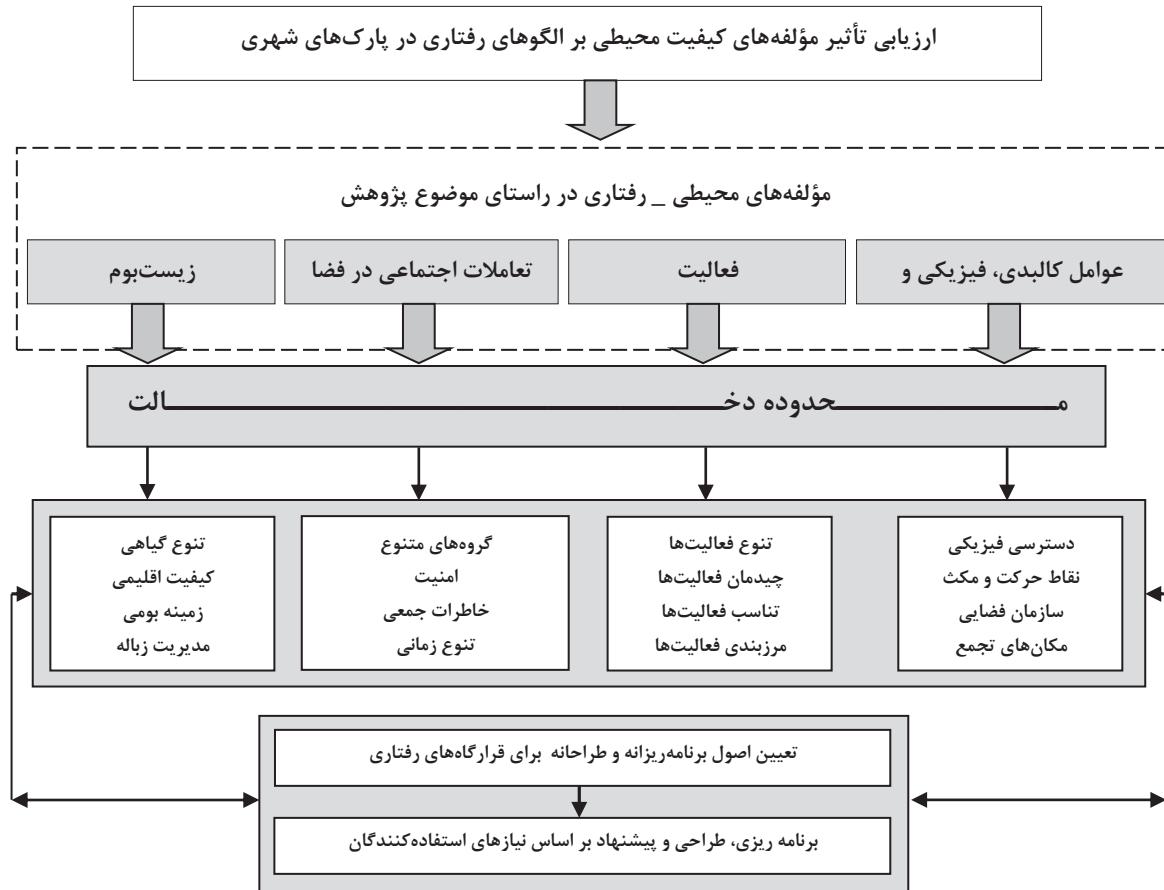
(ج) تعاملات اجتماعی در فضا

در بررسی کیفیت محیطی پارک‌های شهری در شاخص تعاملات اجتماعی در فضا، تأکید بر پاسخ‌دهی به ارزش‌های اجتماعی می‌باشد. در این ارتباط می‌باشد به شناسایی گروه‌های اجتماعی و ابعاد اجتماعی مورد نیاز پرداخته شده و سطح امنیت مدنظر قرار داده شود. در تحقیق حاضر، این شاخص شامل دو زیرشاخص «سطح امنیت و ارتباطات اجتماعی» و «پیشگیری از رفتارهای ناهنجار» می‌باشد.

(د) زیست بوم

فضای سبز پارک‌ها در میان فضاهای سبز شهری به عنوان جزء ضروری و لا اینفک پیکره یگانه شهرها بوده و در متابولیسم آنها نقش اساسی را دارا می‌باشند که کمبود آنها می‌تواند اختلالات جدی در حیات شهرها و به خصوص پارک‌های شهری به وجود آورد. این شاخص شامل دو زیرشاخص «مدیریت پسمند و زیاله‌ها» و «ویژگی‌های زمینه‌گرایی و اکولوژیکی» می‌باشد.

در بررسی عوامل مؤثر بر رفتار مردم در حوزه فضای عمومی و پارک‌های شهری می‌توان گفت که در واقع ارتباط بین عوامل

تصویر ۲- چارچوب مفهومی پژوهش - منبع: نگارندگان

هدف از انجام این آزمون این است که مشخص شود آیا داده‌ها از وضعیت نرمال برخوردارند یا نه؟ نتایج این آزمون در جدول (۴) رارائه شده است. با توجه به نتایج، می‌توان اظهار نمود که همه متغیرها نرمال هستند؛ زیرا سطح معنی‌داری کلیه مقادیر Z در هر یک، بزرگتر از $0.05/0$ می‌باشد ($P < 0.05$). بنابراین نتیجه گرفته می‌شود که می‌توان از آزمون‌های پارامتریک برای تحلیل سئوال‌اصلی وفرضیه‌های پژوهش استفاده کرد که نشان از معتبربودن پژوهش دارد.

۶. نمونه موردی

۶۱. معرفی، یارک مردم

پارک مردم با مساحت تقریبی ۱۳ هزار و ۹۶۵ متر مربع در غرب شهر همدان قرار دارد. بر اساس طرح های فرادست (طرح تفصیلی و جامع شهر) فعالیت های این پارک در قالب شهری و فراشهری می باشد. در اطراف این پارک عملکردها و کاربری های مختلفی چون تجاری، فرهنگی، آموزش عالی و درمانی وجود دارد که مهمترین عملکرد این محدوده فضای تفریحی گردشی پارک مردم است که با توجه به موضوع مورد نظر در این پژوهش تأثیر فضای پارک مردم در شکل گیری رفتار مردم از منظر ارتقای کیفیت محیطی مورد بررسی قرار می گیرد. در نقشه (۱) می توان موقعیت این پارک را در شهر همدان و در حوزه بلافصل مشاهده

٥. اعتبار تحققية

آزمون هایی را که بر طبیعی بودن توزیع متغیر در جامعه استوار هستند، آزمون های پارامتریک^۱ گویند. یکی از شروط استفاده از آزمون های پارامتریک، نرمال بودن توزیع داده هاست؛ بنابراین برای بررسی این پیش فرض با توجه به اینکه تعداد نمونه، کمتر از ۲۰۰ نفر است، از آزمون شایریو - ویلک^۲ استفاده شده است.

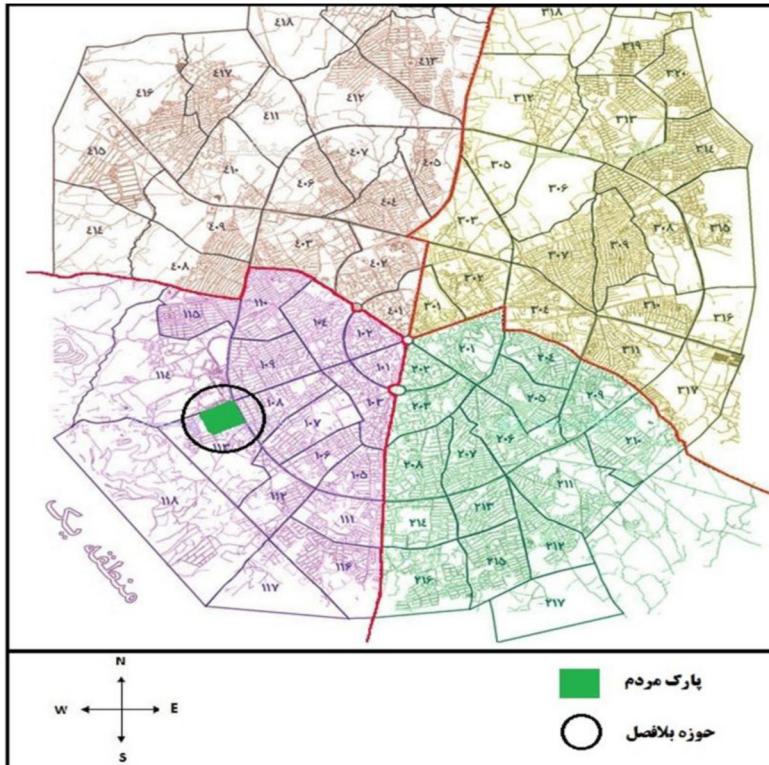
1 Parametric statistical tests

2 Shapiro-Wilk

جدول ۴-نتیجه آزمون شاپیرو ویلک برای نرمال بودن توزیع متغیرهای پژوهش

متغیرها		تعداد نمونه	مقدار Z	سطح معنی داری
	کیفیت محیطی	۱۰۰	۰/۰۵۶	
عوامل کالبدی، فیزیکی و ساختاری	شاخص های کیفیت	۱۰۰	۰/۰۰۵	
فعالیت	محیطی م مؤثر بر	۱۰۰	۰/۰۶۵	
تعاملاات اجتماعی در فضای زیست بوم	الگوهای رفتاری در پارک های شهری	۱۰۰	۰/۲۸۷	
	زیست بوم	۱۰۰	۰/۱۰۹	

منبع: نگارندگان

نقشه ۱- موقعیت پارک مردم در شهر همدان و تصاویر زنده از پارک - منبع: نگارندگان

۱۳
شماره یازدهم
تابستان ۱۳۹۳
فصلنامه علمی- پژوهشی
مطالعات پارک

آذربایجان غربی
دانشگاه
پژوهشی
در پارک های
شهری
محیطی

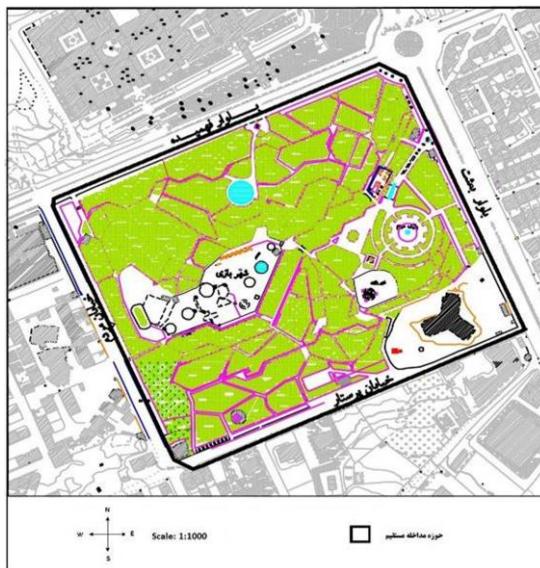
و نامطلوب اقدام به تهیه نقشه رفتاری برای فضای مورد مطالعه شد. گفتنی است که ملاک طبقه بندی فعالیت ها در این بخش از پژوهش، میزان رضایتمندی اشاره استفاده کننده از فضای از فعالیت های شکل گرفته در آن می باشد، که بر اساس پاسخ های ایشان به سئوالات پرسشنامه و همچنین مصاحبه های نگارندگان با افراد در پارک مردم همدان بوده است. برخی از بارزترین این فعالیت ها عبارتند از: نشستن مردم در گشایش فضایی یا آلاچیق ها، بازی کردن، پیاده روی، دوچرخه سواری، ورزش و نرم شدن، بازی کردن کودکان، غذا خوردن، اقامه نماز، کشیدن سیگار و قلیان، تکدی گری و همچنین نوع فعالیت نیز که شامل فعالیت های ضروری، انتخابی و اجتماعی می باشد قابل تشخیص است تا میزان کیفیت محیط نیز از این طریق شناخته شود. این فعالیت ها و رفتارها در تمامی قسمت های پارک مشاهده شده و در نهایت نقشه الگوهای رفتاری که در زیر آمده، به صورت تصویری ارائه شده است.

پارک مردم در منطقه یک شهر همدان قرار داشته و از شمال به بلوار فهمیده، از غرب به خیابان پرستار محدود می شود. دسترسی به پارک از جنوب به خیابان پرستار محدود می شود. دسترسی به پارک مردم مختصات مختلف و همچنین دسترسی از پارک مردم به عملکرد های مجاور پارک از طریق مسیرهایی که در نقشه (۲) مشخص شده است، امکان پذیر می باشد:

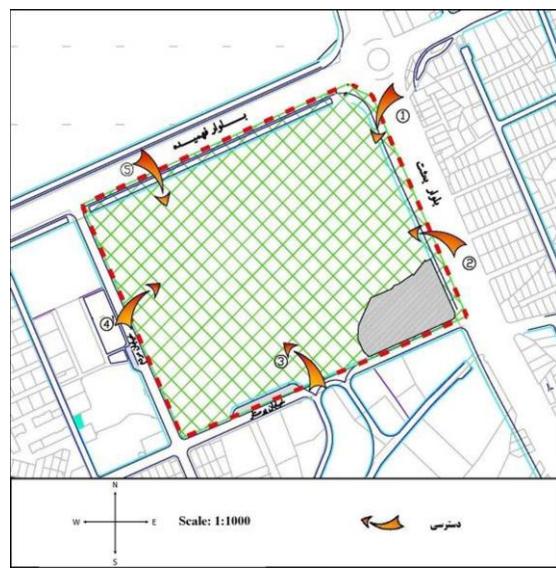
- (۱) دسترسی از طریق خیابان مهدیه و میدان پژوهش،
- (۲) دسترسی از طریق بلوار بعثت، (۳) دسترسی از طریق خیابان پرستار، (۴) دسترسی از طریق خیابان مردم و (۵) دسترسی از طریق بلوار شهید فهمیده.

۶.۲. شناسایی قلمروها و الگوهای رفتاری و فعالیت های موجود در پارک مردم

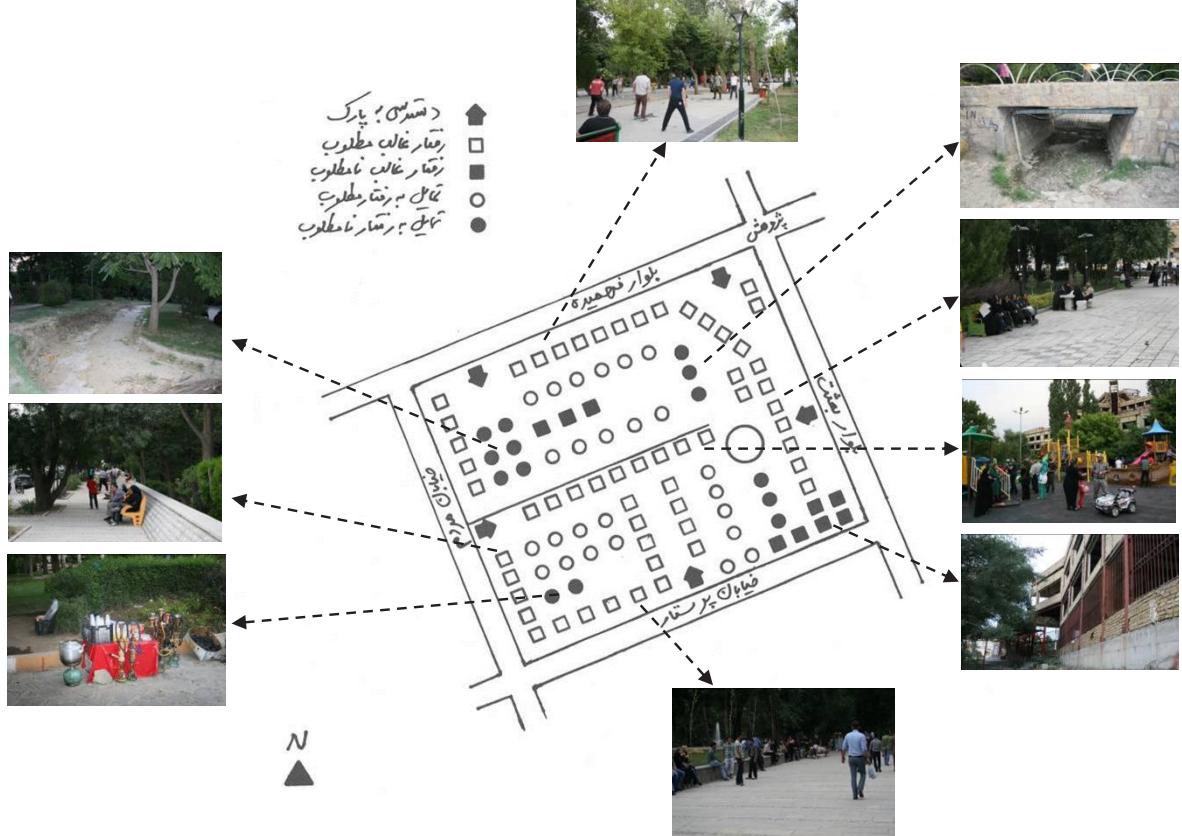
به منظور شناسایی رفتارها و تأثیرات متقابل فضا و رفتار، فعالیت های متنوعی که مردم در فضا در قسمت های مختلف پارک انجام می دهند، طبق مشاهدات برداشت شده است و سپس با دسته بندی این فعالیت ها در قالب فعالیت های مطلوب

نقشه-۳- حوزه مداخله مستقیم - منبع: طرح تفصیلی همدان- نگارندگان ۱۳۸۵

نقشه-۲- مسیرهای دسترسی به پارک مردم - منبع: طرح تفصیلی همدان- ۱۳۸۵

نقشه-۴- نقشه قلمروها و الگوهای رفتاری در پارک مردم همدان- منبع: نگارندگان

سئوالات و فرضیه‌های پژوهش، پرداخته شده است. در طراحی سئوالات پرسشنامه سعی شده که سئوالات در چهار بخش به دست آمده در چارچوب مفهومی قرار بگیرند و بدین منظور از مجموع ۳۷ سئوال مطرح شده در پرسشنامه، تعداد هشت سؤال در زمینه عوامل کالبدی، فیزیکی و ساختاری از قبیل میزان دسترسی به کاربری‌های مورد نیاز در پیرامون پارک، میزان

۷. یافته‌های پژوهش

در این قسمت از پژوهش با استفاده از روش‌های آمار توصیفی و آمار استنباطی مناسب، داده‌های جمع‌آوری شده مورد تحلیل قرار می‌گیرند. برای این منظور با استفاده از دسته‌بندی افرادی که به پرسشنامه پاسخ داده‌اند، براساس اطلاعات جمعیت شناختی از قبیل جنسیت، سن، میزان تحصیلات و ... به تحلیل

کیفیت محیطی مؤثر بر الگوهای رفتاری در نمونه مورد مطالعه می‌پردازد، نتایج آزمون فریدمن در جدول (۶) نیز نشان می‌دهد که تعاملات اجتماعی در فضابه بالاترین میانگین رتبه دارای بیشترین تأثیر از بین شاخص‌های دیگر بر کیفیت بخشی محیطی از منظر الگوهای رفتاری در پارک‌های شهری از نظر نمونه مورد مطالعه است و شاخص زیست‌بوم با کمترین میانگین رتبه دارای کمترین تأثیر از بین شاخص‌های دیگر بر کیفیت بخشی محیطی از منظر الگوهای رفتاری در پارک‌های شهری از نظر نمونه مورد مطالعه است.

بنابراین میزان تأثیر شاخص‌های مؤثر در کیفیت بخشی محیطی از منظر الگوهای رفتاری در پارک‌های شهری از نظر نمونه مورد مطالعه به ترتیب اولویت به صورت زیر است:

۱- تعاملات اجتماعی در فضا، ۲- عوامل کالبدی، فیزیکی و ساختاری، ۳- فعالیت و ۴- زیست‌بوم.

• فرضیه دوم: بین میزان تأثیر شاخص‌های کیفیت محیطی مؤثر بر الگوهای رفتاری در پارک‌های شهری به لحاظ متغیرهای جمعیت شناختی (جنس، سن و میزان تحصیلات) تفاوت وجود دارد.

نتایج آزمون T برای گروه‌های مستقل در جدول (۷) نشان داد که بین نظر زنان و مردان در مورد میزان تأثیر شاخص‌های عوامل کالبدی-فیزیکی و ساختاری، فعالیت و زیست‌بوم بر مؤثر بودن هر یک از این شاخص‌ها بر الگوهای رفتاری در پارک‌های شهری از نظر نمونه مورد مطالعه تفاوت معنی‌داری وجود ندارد، زیرا $P > 0.05$.

۱۵

شماره یازدهم
تابستان ۱۳۹۳

فصلنامه علمی-پژوهشی

مطالعات

آنالیز تأثیرگذاری در پارک‌های کیفیت محیطی
از نظر شاخص‌های رفتاری

رضایت از کفپوش‌ها، مسیرهای پیاده، دوچرخه و ... مطرح شد. همچنین تعداد هشت سؤال در زمینه فعالیت‌های موجود در پارک از جمله بازی کودکان، نرم‌ش و ورزش، فعالیت‌های بانوان و ... مورد پرسش قرار گرفت. تعداد هشت سؤال در مورد میزان رضایت افراد از ویژگی‌های مرتبط با زیست‌بوم فضای مطالعه همچون عنصر آب، وضعیت آلاچیق‌ها، پاکیزگی و نظافت پارک و آلوگهای صوتی و ۱۳ سؤال نیز در زمینه ساختار و چگونگی تعاملات اجتماعی در پارک مردم طراحی شده است. در نهایت با استفاده از نرم افزار SPSS داده‌های کیفی تبدیل به آمار کمی شده است که در زیر به آنها اشاره می‌شود.

۷.۱ تحلیل یافته‌ها

• **فرضیه نخست:** به نظر می‌رسد که ابعاد کیفیت محیطی در ارتقای الگوهای رفتاری در پارک‌های شهری مؤثر است. با توجه به اطلاعات جدول (۵) و نتایج به دست آمده از پرسشنامه، تعداد پنج نفر (پنج درصد) از نمونه مورد مطالعه، میزان کیفیت محیطی پارک مردم همدان را خیلی کم، ۱۱ نفر (۱۱ درصد) کم، ۳۰ نفر (۳۰ درصد) متوسط، ۳۱ نفر (۳۱ درصد) زیاد و ۲۳ نفر (۲۳ درصد) خیلی زیاد بیان کرده‌اند. نتایج آزمون T، میانگین کیفیت محیطی را ۳/۶۶ نشان می‌دهد که بزرگتر از میانگین آماری "۳" است و این تفاوت در سطح یک درصد معنی‌دار شد. بنابراین با ۹۹ درصد اطمینان نتیجه می‌گیریم که میزان تأثیر شاخص‌های کیفیت محیطی مؤثر بر الگوهای رفتاری در نمونه مورد مطالعه بالاتر از حد متوسط است. علاوه بر جدول (۵) که به توصیف شاخص‌های

جدول ۵- توصیف میزان شاخص‌های کیفیت محیطی مؤثر بر الگوهای رفتاری در پارک مردم همدان

شاخص‌های مورد مطالعه										گزینه
عوامل کالبدی، فیزیکی و ساختاری										فعالیت
تعاملات اجتماعی در فضا										زیست‌بوم
خیلی زیاد	زیاد	متوسط	کم	خیلی کم	خیلی زیاد	زیاد	متوسط	کم	خیلی کم	کیفیت محیطی (میانگین)
۲۶	۲۶	۳۵	۳۵	۲۶	۲۶	۹	۹	۴	۴	۳/۶۶ = میانگین
۲۲	۲۲	۳۱	۳۱	۳۰	۳۰	۱۰	۱۰	۷	۷	$T = 22/92 = 0.22$
۲۲	۲۲	۳۱	۳۱	۳۱	۳۱	۱۲	۱۲	۴	۴	$P = 0.000$
۲۳	۲۳	۲۹	۲۹	۳۲	۳۲	۱۳	۱۳	۳	۳	$df = 99$ درجه آزادی
۲۳	۲۳	۳۱	۳۱	۳۰	۳۰	۱۱	۱۱	۵	۵	$p < 0.05$

منبع: مطالعات میدانی و پرسشنامه‌ای نگارندگان

جدول ۶- اولویت‌بندی شاخص‌های کیفیت محیطی مؤثر بر الگوهای رفتاری در پارک مردم همدان با آزمون فریدمن

متغیرها	میانگین رتبه	آماره خی دو	درجه آزادی	سطح معنی‌داری
تعاملات اجتماعی در فضا	۳/۰۷	۱	۴۴/۱۴	0.000
	۲/۷۴	۲		
	۲/۱۱	۳		
	۲/۰۹	۴		

منبع: مطالعات میدانی و پرسشنامه‌ای نگارندگان

از طرفی نتایج نشان می دهد که در مورد میزان تأثیر شاخص تعاملات اجتماعی در فضا، بین نظر مردان و زنان تفاوت وجود دارد و مردان نسبت به زنان، میزان تأثیر این شاخص را بر کیفیت بخشی محیطی از منظر الگوهای رفتاری در پارک های شهری از نظر نمونه موردی بیشتر از تأثیر سایر شاخص ها می دانند.

نتایج آزمون تحلیل واریانس یک طرفه در جدول (۸) نشان داد که بین شاخص های مؤثر کیفیت محیطی بر الگوهای رفتاری در پارک های شهری از نظر نمونه مورد مطالعه به لحاظ سن و میزان تحصیلات تفاوت معنی دار وجود ندارد، زیرا ($P > 0.05$). بنابراین نظر، نمونه مورد مطالعه در گروه های سنی مختلف و با تحصیلات مختلف در مورد میزان تأثیر شاخص های بیان شده بر الگوهای رفتاری در پارک های شهری مشابه است.

۷.۲. ارتباط بین شاخص ها

ارتباط بین شاخص های مؤثر کیفیت محیطی بر الگوهای رفتاری در پارک مورد مطالعه و مسئله اصلی پژوهش، بر اساس نتایج به دست آمده از پرسشنامه و آزمون های آماری (آزمون همبستگی اسپیرمن) بیان می گردد. این آزمون رابطه بین متغیرها یا همان شاخص های مورد مطالعه را بررسی و تحلیل کرده و در نهایت به

جدول ۷- بررسی میزان تأثیر شاخص های کیفیت محیطی مؤثر بر الگوهای رفتاری در پارک مردم همدان به لحاظ جنسیت با استفاده از آزمون T

متغیر	پارک های شهری	رفتاری در پارک های	محیطی مؤثر بر الگوهای	شاخص های کیفیت محیطی و ساختاری عوامل کالبدی، فیزیکی و ساختاری	فعالیت	تعاملات اجتماعی در فضا	زیست بوم	میانگین	آماره T	درجه آزادی	سطح معنی داری
کیفیت محیطی	۰/۴۸۵	۹۸	۰/۷۰۱	۳/۶۸	مرد	تعاملات اجتماعی در فضا	زیست بوم	۳/۶۴	۰/۷۱	۹۸	۰/۴۸۵
				۳/۶۴	زن						
عوامل کالبدی، فیزیکی و ساختاری	۰/۱۷۲	۹۸	۱/۳۷۷	۳/۷۸	مرد	تعاملات اجتماعی در فضا	زیست بوم	۳/۶۶	۱/۳۷۷	۹۸	۰/۱۷۲
				۳/۶۶	زن						
فعالیت	۰/۳۲۵	۹۸	۰/۹۸۸	۳/۴۷	مرد	تعاملات اجتماعی در فضا	زیست بوم	۳/۵۶	۰/۹۸۸	۹۸	۰/۳۲۵
				۳/۵۶	زن						
تعاملات اجتماعی در فضا	۰/۰۲۶	۹۸	۲/۲۵	۳/۹۶	مرد	تعاملات اجتماعی در فضا	زیست بوم	۳/۷۶	۲/۲۵	۹۸	۰/۰۲۶
				۳/۷۶	زن						
زیست بوم	۰/۴۳۰	۹۸	۰/۷۹	۳/۵۱	مرد	تعاملات اجتماعی در فضا	زیست بوم	۳/۵۸	۰/۷۹	۹۸	۰/۴۳۰
				۳/۵۸	زن						

منبع: مطالعات میدانی و پرسشنامه ای نگارندگان

جدول ۸- بررسی میزان تأثیر شاخص های کیفیت محیطی مؤثر بر الگوهای رفتاری در پارک مردم همدان به لحاظ سن، میزان تحصیلات و شغل با استفاده از آزمون تحلیل واریانس یک طرفه

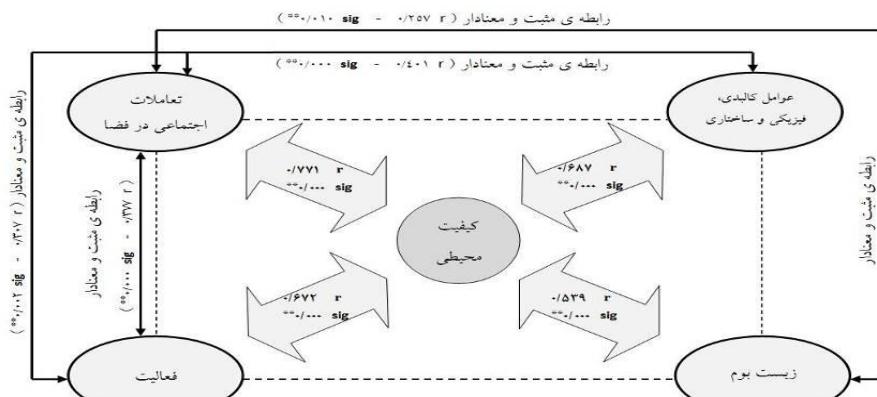
متغیر	پارک های شهری	رفتاری در پارک های	محیطی مؤثر بر الگوهای	شاخص های کیفیت محیطی و ساختاری	فعالیت	تعاملات اجتماعی در فضا	زیست بوم	F	آماره	درجات آزادی	سطح معنی داری
کیفیت محیطی	۰/۳۵۴	$df_1 = 4$ و $df_2 = 95$	۱/۱۱۵	عوامل کالبدی، فیزیکی و ساختاری	فعالیت	تعاملات اجتماعی در فضا	زیست بوم	۱/۵۱۵	۱/۱۱۵	۹۸	۰/۳۵۴
کیفیت محیطی	۰/۲۰۴	$df_1 = 4$ و $df_2 = 95$	۱/۲۲۴	عوامل کالبدی، فیزیکی و ساختاری	فعالیت	تعاملات اجتماعی در فضا	زیست بوم	۱/۵۵۲	۱/۲۲۴	۹۸	۰/۲۰۴
کیفیت محیطی	۰/۲۴۰	$df_1 = 4$ و $df_2 = 95$	۱/۴۰۰	عوامل کالبدی، فیزیکی و ساختاری	فعالیت	تعاملات اجتماعی در فضا	زیست بوم	۲/۰۴۱	۱/۴۰۰	۹۸	۰/۲۴۰
کیفیت محیطی	۰/۰۹۵	$df_1 = 4$ و $df_2 = 95$	۲/۰۴۱	عوامل کالبدی، فیزیکی و ساختاری	فعالیت	تعاملات اجتماعی در فضا	زیست بوم	۰/۶۱۱	۱/۰۴۰	۹۸	۰/۰۹۵
کیفیت محیطی	۰/۰۶۳	$df_1 = 4$ و $df_2 = 95$	۲/۳۱۰	عوامل کالبدی، فیزیکی و ساختاری	فعالیت	تعاملات اجتماعی در فضا	زیست بوم	۱/۲۸۶	۱/۰۴۰	۹۸	۰/۰۶۳
کیفیت محیطی	۰/۳۰۶	$df_1 = 4$ و $df_2 = 95$	۱/۲۲۴	عوامل کالبدی، فیزیکی و ساختاری	فعالیت	تعاملات اجتماعی در فضا	زیست بوم	۱/۸۳۶	۱/۲۲۴	۹۸	۰/۳۰۶
کیفیت محیطی	۰/۱۹۴	$df_1 = 4$ و $df_2 = 95$	۱/۵۵۲	عوامل کالبدی، فیزیکی و ساختاری	فعالیت	تعاملات اجتماعی در فضا	زیست بوم	۱/۸۳۶	۱/۵۵۲	۹۸	۰/۱۹۴
کیفیت محیطی	۰/۰۶۶	$df_1 = 4$ و $df_2 = 95$	۱/۲۸۶	عوامل کالبدی، فیزیکی و ساختاری	فعالیت	تعاملات اجتماعی در فضا	زیست بوم	۱/۰۴۰	۱/۲۸۶	۹۸	۰/۰۶۶
کیفیت محیطی	۰/۱۲۸	$df_1 = 4$ و $df_2 = 95$	۱/۸۳۶	عوامل کالبدی، فیزیکی و ساختاری	فعالیت	تعاملات اجتماعی در فضا	زیست بوم	۱/۰۴۰	۱/۸۳۶	۹۸	۰/۱۲۸

منبع: مطالعات میدانی و پرسشنامه ای نگارندگان

جدول ۹- نتایج آزمون همبستگی اسپیرمن بین شاخص‌های مؤثر کیفیت محیطی بر الگوهای رفتاری در پارک مردم همدان

۵	۴	۳	۲	۱	رابطه‌ی متغیرها
				- - - - -	r sig
			- - - - -	.۰/۶۸۷ **.۰/۰۰۰	r sig
		- - - - -	.۰/۳۰۷ **.۰/۰۰۲	.۰/۶۷۲ **.۰/۰۰۰	عوامل کالبدی، فیزیکی و ساختاری
	- - - - -	.۰/۳۷۷ **.۰/۰۰۰	.۰/۴۰۱ **.۰/۰۰۰	.۰/۷۷۱ **.۰/۰۰۰	فعالیت
- - - - -	.۰/۲۵۷ **.۰/۰۱۰	.۰/۰۹۰ .۰/۳۷۱	.۰/۱۳۲ .۰/۱۹۱	.۰/۵۳۹ **.۰/۰۰۰	تعاملات اجتماعی در فضا
					زیست بوم

منبع: مطالعات میدانی و پرسشنامه‌ای نگارندگان

تصویر ۳- نمودار گرافیکی نتایج آزمون همبستگی اسپیرمن- منبع: نگارندگان

۱۷

شماره یازدهم

تابستان ۱۳۹۳
فصلنامه علمی-پژوهشی
مطالعات شهری

پژوهشی رفتاری در پارک‌های شهری
پژوهشی رفتاری در پارک‌های شهری

کیفیت محیطی در پارک‌ها از نظر نمونه مورد مطالعه شناخته شود تا بر مبنای آن بتوان وضعیت‌های نامطلوب محیطی را از طریق سازماندهی الگوهای رفتاری کاربران بهبود بخشید. در برنامه‌ریزی برای ارتقا و بهبود سطح کیفیت محیطی فضاهای عمومی و در رأس آن پارک‌های شهری که محور اصلی پژوهش حاضر است، لازم است نیازهای و الگوهای رفتاری استفاده کنندگان از فضادار نظر گرفته شود. با داشتن چنین دیدگاهی کیفیت بخشی به اینگونه فضاهای به موضوعی صرف‌آتک بُعدی و متنگ بر شاخصهای کمی محدود نمی‌شود و از سایر پتانسیل‌های کیفی برای ایجاد یک فضای عمومی پویا، سرزنش و اجتماعی توأم با رفتارهای مطلوب استفاده می‌شود. بنابراین می‌توان نتیجه گرفت که ارتقای کیفیت محیطی و تأثیر مؤلفه‌های آن بر قلمروها و الگوهای رفتاری در پارک‌های شهری صرفاً مفهومی کمی و تکنیکی نبوده، بلکه با مفاهیم کیفی همچون کیفیت محیط کالبدی، تنوع فضای اجتماعی و تعاملات اجتماعی، فعالیت‌های اجتماعی، وابستگی‌های مکانی و کیفیت محیطی رفتاری صفت شهری یا زیست بوم نیز در ارتباط است. مؤلفه‌های اثرگذار بر کیفیت محیطی فضاهای عمومی از جمله پارک‌های شهری، رابطه دو سویی با الگوهای رفتاری استفاده کنندگان از این فضاهای دارند. از سویی قرارگاه‌های رفتاری نسبت به الگوهای جاری رفتار یا محیط فیزیکی جبری تر هستند. در نتیجه سارگاری محیط و رفتار، بستگی به میزان شایستگی کاربران حاضر در فضا و ویژگی‌های اندامواره‌ای آنها دارد. تحلیل پارک‌های شهری به

شاخص تعاملات اجتماعی در فضا رابطه مثبت و معنی دار وجود دارد، ولی با شاخص زیست بوم رابطه‌ای وجود ندارد. به عبارتی با افزایش کیفیت شاخص فعالیت، کیفیت تعاملات اجتماعی در فضا از منظر الگوهای رفتاری ارتقا می‌یابد و برعکس. بین شاخص تعاملات اجتماعی در فضا با شاخص زیست بوم رابطه مثبت و معنی دار وجود دارد. به عبارتی با افزایش کیفیت شاخص تعاملات اجتماعی در فضا، کیفیت شاخص زیست بوم از منظر الگوهای رفتاری ارتقا می‌یابد و برعکس.

۸. نتیجه‌گیری

رویکرد مورد مطالعه در این پژوهش و کاربرت آن در قالب یک پارک شهری مانند پارک مردم همدان می‌تواند تا حدود زیادی به سایر نمونه‌های مشابه هم تعیین داده شود. با نگاهی به شرایط محیطی پارک مردم می‌توان گفت که این پارک در مقیاس شهری و فراشهری می‌تواند به عنوان یک کانون اصلی تعاملات اجتماعی و رفتاری در کنار جنبه‌های تفریحی آن در شهر همدان تعریف شود. از این رو لزوم توجه به مسائل مرتبط با قلمروها و الگوهای رفتاری کاربران و منطبق کردن آنها از هر حیث با شاخص‌های کیفیت محیطی، امری ضروری به نظر می‌رسد. هدف از این پژوهش این است که با بررسی و تحلیل کیفیت محیطی پارک‌های شهری از یک طرف و الگوهای رفتاری استفاده کنندگان متعدد و متنوع این پارک‌ها از طرف دیگر، نقاط قوت و جنبه‌های بحرانی

حاضر، مطالعه کیفیت محیطی و تأثیر شاخص‌ها و مؤلفه‌های آن بر الگوهای رفتاری در پارک مردم همدان انجام شد و با توجه به نیازهای استفاده‌کنندگان و نیز بررسی کمبودهای موجود به منظور تأمین نیاز آنها، پیشنهادهایی به منظور بهبود کمی و کیفی کلیه عملکردها در قالب چهار شاخص بیان شده در پژوهش و در نهایت ایده‌آل کردن پارک برای استفاده تمامی گروههای حاضر در آن ارائه می‌گردد. با ارئه این راهکارها می‌توان به نتایجی مانند ارتقای کیفیت محیط طبیعی، اجتماعی و فرهنگی پارک، دستیابی به پایداری نسبی در پارک با حضور فعالیت‌های اجتماعی و فرهنگی برآمده از الگوهای رفتاری کاربران و تبدیل پارک به محیطی پویا و فعال با نگرش عمیق به ارزش‌های آن و نیز تأمین نیازهای استفاده‌کنندگان، دست یافت.

۹. بیشنهادها

با توجه به تحلیل و ارزیابی‌های انجام گرفته از طریق اطلاعات پیرش‌نامه و همچنین درک نارسایی‌های موجود در فضای مورد مطالعه از طریق تحلیل نقشه رفتاری به دست آمده، پیشنهادهای پژوهش را می‌توان در راستای رسیدن به اهداف مورد نظر و پاسخ به سؤال اصلی پژوهش، در دو سطح بیان نمود. این پیشنهادها در سطح نخست در قالب راهبردها و راهکارها و در سطح دوم شامل پیشنهادهای موضوعی-موضعی می‌باشد.

عنوان قرارگاه‌های رفتاری، شناخت غنی‌تری را از رفتار انسان، نسبت به شهود تنها، به دست می‌دهد. چنین تحلیل‌هایی اطلاعاتی را نیز در مورد تفاوت‌های فردی و گروهی در الگوهای رفتاری فراهم می‌آورد که می‌تواند طراحان را از تصور قالبی که در مورد مردم و فعلیت‌هایی که آنها انجام می‌دهند، رها سازد. بنابراین برنامه‌ریزی و طراحی شهری به هیچ وجه نباید قصد رویارویی و برخورد مستقیم بالگوهای رفتاری حاضران در فضاهای عمومی و کاربران پارک‌های شهری و تغییر و یا اصلاح رفتارها را داشته باشد. بلکه باید سعی کند با استفاده از ابزار و وسائل موجود و به کارگیری تکنیک‌های مفید و مؤثر، فضای پارک‌های شهری را به گونه‌ای طراحی نماید که علاوه بر نگاه انسان‌مدارانه به آن، بستر لازم برای ارتقاء کیفیت محیطی پارک‌ها در آینده را بربطی مقضیات زمان فراهم سازد.

مطالعات انجام شده بر روی پارک مردم همدان نشان می دهد، نه تنها اعمال تغییرات سلیقه ای به منظور رفع نارسایی های موجود در پارک و استفاده از فعالیت های غیر مرتبیت با اهداف پارک، سبب به وجود آمدن ناسازگاری بین شاخص های مؤثر بر بهبود و ارتقای سطح کیفیت محیطی و الگوهای رفتاری حاضران در آن می گردد، بلکه هر قدر فضای نسبت به استفاده های مطلوب عمومی قابلیت و جذابیت بیشتری داشته باشد، نسبت به استفاده های نامطلوب یا ناهنجار محدود و ترمی گردد. در پژوهش

جدول ۱۰- پیشنهادها برای ارتقای کیفیت محیطی و تأثیر یافتن شاخص‌های کیفی محیط بر الگوهای رفتاری در پارک مردم همدان

احداث و بنانمودن آلاچیق در قسمت هایی که پتانسیل نشستن را داشته ولی به دلیل اینکه محل مطمئنی برای نشستن، صرف غذا و ... در محدوده های مشخص شده وجود ندارد فاقد این تجهیزات است.	
ایجاد گره های فعالیتی و اجتماعی در نقاطی که به دلیل ارتباطات کاربران با پیدیگیر پرتردد می باشد، به منظور سوق دادن استفاده کنندگان از پارک به سمت انجام فعالیت های مطلوب.	
کف سازی مناسب مسیرها برای افزایش سطح ایمنی در گشايش فضایي محوطه وسائل ورزشی و نرمشی و محوطه شهربازی.	
ایجاد گشايش فضایي با مبلمان ورزشی در محدوده وسائل ورزشی و نرمشی در قسمت شرقی پارک.	
توجه به ویزگی های زمینه گرایی و اکولوژیکی فضای سبز در حاشیه محوطه شهربازی، کاشت گیاهان با تأکید بر اقلیم، آب و هوای توپوگرافی و هندسه مرکزگرا.	
تقویت دید در شب.	پیشنهادهای قالب راهبردها و راهکارها
ایجاد مسیرهای حرکتی و مکان های توقف برای تماس مستقیم استفاده کنندگان از پارک با محیط و حداکثر بهره وری و تجربه حسی از چشم اندازهای طبیعی موجود در پارک.	
دبهبد وضعیت مبلمان پارکی و تجهیز فضاهای بسترساز رفتارهای نامطلوب در محدوده پارک.	
استفاده از صندلی های متحرک به منظور طراحی مناسب با اقلیم در قسمت های مختلف.	
تقویت قلمروهای رفتاری با ایجاد تنوع در فعالیت های موجود در پارک.	
پیاده محور کردن خیابان مردم و طراحی ورودی هایی به پارک از این خیابان که در نتیجه کیفیات بصری در پارک را ارتقا داده و حسن دعوت کنندگی را در استفاده کنندگانی که قصد ورود به داخل پارک را دارند، تقویت کند.	
نوپردازی مناسب و در نتیجه ارتقای سطح امنیت در فضاء در شب.	
در نظر گرفتن فضای فعالیتی، ورزشی، اجتماعی و تفریحی ویژه بانوان.	
مدیریت پسمند ها و زباله ها از طریق جانمایی مناسب سطل های زباله در فواصل مشخص.	
طراحی ورودی های اصلی پارک.	پیشنهادهای موضوعی - موضوعی
عقب نشینی قسمتی از فضای سبزه منظور ایجاد فضای کافی پارکینگ برای استفاده کنندگان از طریق جانمایی پارکینگ حاشیه ای.	
طراحی مسیر دور چرخه به موازات پیاده راه مردم برای ارتقای سطح تفریحگاهی و کیفی محدوده.	
ایجاد فضاهای تفریحی با تأکید بر فرم هندسی مرکزگرا.	
ایجاد میدانچه اقتصادی، به منظور ساماندهی و ضعیت دستفروش ها و حفظ سیمای بصری پارک.	

منابع:

- آلتمن، ا. (۱۳۸۲)، محیط و رفتار اجتماعی، علی نمازیان، چاپ اول، مرکز چاپ و انتشارات دانشگاه شهید بهشتی.
 - اسلامسر، ن. (۱۳۸۱)، تئوری رفتار جمعی، رضا دژاکام و عماد افروغ، چاپ اول، انتشارات یافته های نوین، دواوین.
 - افروغ، ع. (۱۳۷۷)، فضای نابرابری اجتماعی: ارائه الگویی برای جدایی گرینی فضایی و پیامدهای آن، چاپ اول، انتشارات دانشگاه تربیت مدرس.
 - امین زاده، ب و افشار، د. (۱۳۸۲)، طراحی و الگوهای رفتاری: پیشنهادی برای بهسازی پارک های شهری، فصلنامه محیط‌شناسی، سال ۲۹، شماره ۳۱۵.
 - بحرینی، ح، بلوکی، ب و تقابن، س. (۱۳۸۹)، تحلیل مبانی نظری طراحی شهری معاصر اواخر قرن ۱۹ تا دهه هفتم قرن ۲۰، جلد اول، چاپ اول، انتشارات دانشگاه تهران.
 - بحرینی، ح. (۱۳۸۲)، فرآیند طراحی شهری، چاپ دوم، مؤسسه انتشارات و چاپ دانشگاه تهران.
 - بحرینی، ح. (۱۳۸۳)، تحلیل فضاهای شهری در رابطه با الگوهای رفتاری استفاده کنندگان و ضوابطی برای طراحی، چاپ سوم، مؤسسه انتشارات و چاپ دانشگاه تهران.
 - بنتلی، ا و دیگران (۱۳۹۲)، محیط های پاسخ ده: کتاب راهنمای طراحان، مصطفی بهزادفر، چاپ نهم، انتشارات دانشگاه علم و صنعت.
 - بهرامی، ب. (۱۳۹۱)، سازمان دهی فضایی-اجتماعی فضاهای عمومی اجتماع پذیر، نمونه موردی: پارک سندج، پایان نامه دکترا، رشته شهرسازی، ۲۲۷ صفحه.
 - پاکزاد، ج. (۱۳۸۵)، مبانی نظری و فرآیند طراحی شهری، چاپ اول، انتشارات وزارت مسکن و شهرسازی.
 - پاکزاد، ج و بزرگ، ح. (۱۳۹۱)، الفبای روان‌شناسی محیط برای طراحان، چاپ اول، انتشارات آمانشهر.
 - پورتئوس، ج. (۱۳۸۹)، زیبایی‌شناسی محیط‌زیست، محمد رضا مثنوی، چاپ اول، انتشارات جهاد دانشگاهی مشهد.
 - پورجعفر، م، تقوایی، ع و صادقی، ع. (۱۳۸۸)، خوانش تأثیر ساماندهی محورهای بصری بر ارتقای کیفیت محیط فضاهای عمومی شهری (نمونه موردی: خیابان آزادی تهران)، فصلنامه مدیریت شهری، شماره ۲۴، ۸۰-۶۵.
 - حبیبی، م. (۱۳۸۹)، جامعه مدنی و حیات شهری، نشریه هنرهای زیبا، شماره ۷، ۳۱-۱۲.
 - خطیبی، م. (۱۳۹۲)، تأثیر متقابل الگوهای رفتاری در احیای هویت محیط شهر: مطالعه موردی محدود ورودی سندج، نشریه هویت شهر، شماره ۱۳، ۷۲-۶۳.
 - دژدار، ا، طلیسچی، غ و روحی دهکردی، ر. (۱۳۹۱)، بازناسی مفهوم قرارگاه های رفتاری مروری بر تعاریف و ویژگی های قرارگاه
- رفتاری با تأکید بر مرور تحلیلی متن شوگن، نشریه هفت حصار، شماره اول، ۲۰-۱۳.
- راپاپورت، آ. (۱۳۸۴)، معنای محیط ساخته شده، فرج حبیب، چاپ اول، انتشارات شرکت پردازش و برنامه ریزی شهری (وابسته به شهرداری تهران).
 - رفیعیان، م و سیفایی، م. (۱۳۸۴)، فضای عمومی شهری بازنگری و ارزیابی کیفی، نشریه هنرهای زیبا، شماره ۳۵.
 - رفیعیان، م و خدایی، ز. (۱۳۸۸)، بررسی شاخص ها و معیارهای مؤثر بر رضایتمندی شهروندان از فضاهای عمومی شهری، نشریه راهبرد، شماره ۵۳، سال ۱۸، ۲۲-۱.
 - رفیعیان، م و مولودی، ج. (۱۳۹۰)، رویکردها و روش های سنجش کیفیت محیط مسکونی شهری. چاپ اول، انتشارات آذرخش.
 - سعیدنیا، احمد (۱۳۷۹)، کتاب سبز راهنمای شهرداری، جلد نهم، سازمان شهرداری ها.
 - عباس زادگان، م. (۱۳۸۴)، ابعاد اجتماعی - روان‌شناسی فضاهای شهری، مجله بین‌المللی علوم مهندسی، جلد ۱۶، شماره ۱.
 - عباس زادگان، م. (۱۳۸۶)، آفرینش حس شهری با توجه به نیازهای روان‌شناسی اجتماعی در شهرهای جدید، مجموعه مقالات هویت شهرهای جدید.
 - قربانی، ر. (۱۳۸۷)، ارزیابی کمبود پارک در مناطق شهری تبریز با استفاده از روش سرانه / پارک و روش بافرینگ، نشریه علمی پژوهشی صفه، دوره ۱۷، شماره ۴۷، ۱۲۰-۱۰۹.
 - گلکار، ک. (۱۳۸۰)، مؤلفه های سازنده کیفیت در طراحی شهری، نشریه علمی پژوهشی صفه، شماره ۳۲، ۶۱-۳۸.
 - لقایی، ح، حسینی، ع و فلاح فرد، ش. (۱۳۹۰)، راهکارهای بازنده سازی و ساماندهی پارک های شهری با هدف بهبود کیفیت اکولوژیکی و اجتماعی (مطالعه موردی: پارک شهر واقع در محله سنجگ)، نشریه علوم و فنون منابع طبیعی، شماره ۹۹-۱۱۴، ۳.
 - لنگ، ج. (۱۳۸۶)، طراحی شهری، گونه‌شناسی رویه‌ها و طرح ها، همراه با پیش از پنجه مورد خاص، سید حسین بحرینی، چاپ اول، انتشارات دانشگاه تهران.
 - لینچ، ک. (۱۳۹۰)، تئوری شکل شهر، سید حسین بحرینی، چاپ پنجم، انتشارات دانشگاه تهران.
 - مدنی پور، ع. (۱۳۸۷)، طراحی فضای شهری؛ نگرشی بر فرآیندی اجتماعی و مکانی، فرهاد مرتضایی، چاپ سوم، انتشارات شرکت پردازش و برنامه ریزی شهری.
 - مرتضوی، ش. (۱۳۸۰)، روان‌شناسی محیط و کاربرد آن، چاپ اول، مرکز چاپ و انتشارات دانشگاه شهید بهشتی.
 - Aydin,Dicle.Ter (2008) , Outdoor Spase Quality: Case study of university Campus Plaza, Arcent, Vol(2)Issue3,

۱۹

شماره یازدهم
تابستان ۱۳۹۳
فصلنامه علمی-پژوهشی
مطالعات شهری
پژوهشی و تئوریکی در راستای ایندیکاتورهای شهری

پژوهشی و تئوریکی در راستای ایندیکاتورهای شهری

189–203.

- Banerjee,T (2001), The Future of public Space:Beyond invented streets and reinvented places,Journal of American Planning Association(APA),67 (1),9–2.
- Barker, R, G ,(1968). Ecological Psychology, Stanford, Ca:Stanford University Press.
- Bounds, M ,(2004), Urban Social Theory (City, Self and Society),New York:Oxford University Press.
- Carmona.M.et al ,(2003), Public Places–Urban Spaces: The dimension of urban design . New York, Architectural Press.
- Carr, S, Francis, M, Rivlin, L & Stone,A ,(1992), Public Space,Cambridge,Cambridge University Press.
- Cowan, R., et al ,(2007), How Highways and Transportation Professionals Can Help Make Better Places. Streets for People. E.
- Ekici, B ,(2004), Perceptions of different socio-economic statusgroups living in Ankara, the department of sociology,M.S,Middle East thecnical university .
- Gehl, Jan ,(1987), Life between bulding, Translated by J.Koch,New York.
- Lang,Jon (1987),Creating Architectural Theory:the Role of the Behavioral Sciences in Environment, VNB,U.K, Van Nostrand Reinhold.
- Lynch, Kevin (1972), The openness of open space. Art of environment. Aidan Ellis.
- Whyte, W (1980), Social Life of Small Urban Space, Consevation Foundation.

۲.
شماره یازدهم
۱۳۹۳ تابستان
فصلنامه علمی-پژوهشی مطالعات شهری
الگویی زیرساختهای کیفیتی در پارک های شهری
ی